

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Pretul

pentru Sibiu pe 1 an întreg 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai mult pe an; — trimis cu post în lăuntrul monarhiei pe 1 an întreg 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinătate pe 1 an 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci; — numerul singuratic se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politic, national-economic și literar.

Orice inserate,

se platesc pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'ă publicare câte 7 cr., la adou'ă și a trei'ă câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu public.

Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usioru prin assemnatiunile poștei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 102.

Sibiu, 22/3 Ianuaru 1879.

Anulu II.

Invitare de abonamentu

la

„Observatoriulu“ pe anulu 1880.

Apropiandu-ne către capetulu anului, deschidem prin acésta abonamentu nou pe Semestrulu I și pe anulu întregu, totu cu pretiurile de până acuma, adeca:

In Sibiu pe 1 anu cu 7 fl. v. a., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., éra dusu la casa cu 1 fl. respective cu 50 cr. mai multu.

In lăintrulu monarhiei cu post'a, 8 fl. pe anu; 4 fl. pe 6 luni.

In afara de monarhia cu porto duplu 10 fl. séu 22 franci pe 1 anu; 5 fl. séu 11 franci pe 6 luni.

Abonamentele se potu face mai usioru prin asemnatiuni (mandate) postali de a dreptulu la Redactiune în Sibiu, piat'a mica Nr. 27.

Din Romani'a primimu abonamente și în bilete hipotecarie de ale statului, al pari.

In capital'a Bucuresti se primescu abonamente și la dn. Const. J. Juga (palatulu universitatii parterre).

Din 10 esemplarie abonate efectivu, 1 se dà gratis.

Pentru că se potemu cunósce celu puținu aprocsimativu numerulu esemplarieloru câte vomu avea a tipari pe anulu viitoriu, și pentru că administratiunea se fia regulata, éra espeditiunea se nu sufere intreruperi neplacute pentru ambele parti, rogamu pe p. t. nostrii abonati, că se bine-voiesca a isi reinnoui abonamentulu câtu mai de timpuriu. Totu-odata ne rogamu de acei p. t. domni, cari ne voru onorá cu noulu d-loru abonamentu a isi scrie numele și adress'a în modu claru, legibilu și câtu se póte mai exactu, pentru că se nu se nasca confusiuni.

Redactiunea.

Ungari'a. Crim'a defraudariloru în editiune noua.

Societatea unghuresca superioriá este alarmata din nou prin descoperiri de crime, a caroru natura ne arata unu abissu infricosiatu, spre care duce desfrelu morale, doctrinele moderne comunistice și atheistice, perderea de ori-ce rusine și de buna cuviintia.

Lectorii nostrii cunosc, că în Ungari'a existe o banca hipotecaria întemeiata mai de multu pentru proprietarii mari, cum și că dupa aceea se mai infintiasc o alta banca numita rurale, numai pentru proprietarii mici, inse și ea mica, facuta pe actiuni, cu care se'și incépa activitatea sa; în fine este cunoscutu, că înainte cu trei ani se infintia, una alta banca totu rurale, totu pentru proprietarii mici, acésta inse nu are caracteru privatu, ci pórtă titlu pomposu de banca a țierei (országos), din causa mai virtosu că diet'a îi votá o subventiune de 500 mii florini din averea statului și că însusi Maiest. Sa monarchulu se puse în fruntea actionariloru cu 10.000 fl. éra archiducele Iosifu cu 15.000 fl.

Las' inse că statutele acestei banci a trei'a detera ocaziune la desbateri neteterminabili; las' că plutocrii cari nu știu ce se mai incépa cu capitalurile loru că se nu le stea mórte, pare că erá farmecati, că totusi se nu se apropie nici de acésta a trei'a banca, — dară apoi alegerea directoriloru provocá, precum éras cunóschemu, cele mai urite scandale, din causa că unii dintre cei alesi declarara, că nu voru se siedia la aceeasi mésa cu ceilalti.

Dupa mai multe intrige infernali și dupa demascarea facuta în publicu de către dn. Tarnoczi, care este unulu din actionari, esi în dieta deputatulu György cu interpelatiunea sa, la care ministrulu-presiedente Colomanu Tisza dete unu respunsu infruntatoriu, memoratu și de noi în Nr. 98. Din acea di se sparsera tóte barierele moderatiunii și defraudarile esira la lumina în tóta golatatea loru, în câtu nu scii de ce se te miri mai multu, de cutediarea sau de nerusnarea defraudariloru. Din investigatiuni (enquete) esira deocamdata urmátóriele blastematii:

Banc'a rurale privata niciodata nu a potutu aduna 400.000 fl. capitalu prevediutu în statute, fóra care nu erá permisu a incepe operatiunile sub

grea pedépsa, ci au adunatu numai circa 194.000. Din acésta suma a si luat inprumutu unulu dintre membrii directiunii Eméricu H. cu girulu presiedentelului bancii comit. Paulu Festetici 94.000 fl. Védiendu acésta câteva dintre directorii colegi ai comitelui Festetici, au luat si ei inprumutu restulu de 100.000 fl. dandu'si unii la altii giruri. Dupa lege, acésta fapta este un'a din crimele cele mai mari, pentru-că directoriloru unei bancii de acestea nu le este permisu nicairi a se inprumuta cu nici-unu banu dela banc'a administrata de ei, sub pedépsa de a fi dimissionati în modu infamu și a merge în temnitia. Dară între directorii sunt pe langa grafulu P. Festetici, Ladislau Tisza, frate bunu alu ministrului, alaturea cu elu faimosulu Gabr. Váradi, negutiatoriu de ordine, cavalerii, decoratiuni, Ge. Nagy, C. P. Szathmáry, Joh. Kudelaky, Jacobu Kotta si altii.

Directorulu manipulantu era Ignatiu Végh, alias Vig, din parinti buni, cunoscutu inse de unu mare strengariu, cu tóte acestea inaintatu la unu postu din cele mai delicate. Dupa investigatiunea prealabile judecatoriulu de instructiune și procurorulu detera mandatulu de arestu contra lui Végh „că insielatoriu, defraudantu plastografu” (falsificatoriu de documente), charlatanu. Végh aflase de timpuriu că au se'lu inchida; elu inse a disu către amicii sei, că cu densulu au se fia inchisi alti vreo 40 de insi, totu ómeni unulu cá unulu, și că ministeriulu se'și ia sam'a ce mesuri ia, că-ci în fine presiedentele bancii grafulu Festetici este cumnatu cu ministrulu de finantie com. Szapári; dupa aceea Végh se facu nevediuu, éra politi'a îi bate urm'a cu ciomagulu, cautandu'lu indesiertu. Tóta lumea credea că elu de serbatori a statu ascunsu totu în Budapesta, unde are trei locuintie; cu tóte acestea s'a telegrafatu la vreo 60—70 de statiuni către auctoritati, că se'lu prinda ori-unde voru potea.

Din cercetarea socoteleloru facuta până în 25 Dec. asupra lui Végh esise defraudare numai de vreo 12 mii, se crede inse că se voru descoperi preste 40 de mii. Dară crim'a cea mai apasatória este, că Végh și complicii sei au falsificatu protócole și compturi cu ridicat'a și anume au in scrisu cá fundatori și actionari la vreo 200.000 fl. pe multime de persóne care n'au numeratu nici-unu cruceriu la acea banca, precum și că elu cu ceilalti directori au creditatu pe cameradi de ai loru,

Foisió'a „Observatoriului“

I é r n ' a.

(Coserie.)

— Brr . . brr . . pune lemne pe focu, ca am inghiaciatu tóta.

— „Indata, coconitia, éta-me.

Aceste frigurose cuvinte le audiui pronunciantu-se în camer'a vecina.

Si într'adeveru, stimabile cetitóre, mi se pare că si Dvóstra, cetindu titlulu acestui foiletonu, veti esclamá cu vecin'a mea: „brr . . brr . . iérna, iérna . . nu o se mai scapamu de ea; Maria, pune lemne pe focu!“

Asiá, acum dupa ce audiui placutele pocnituri ale focului din cuptoriu, si ne leganámu în ilusiuni calde, se vorbim si noi nitielu despre iérna.

Si câte nu putemu vorbi despre acestu óspe, care ne face visita pe fia-care anu, se 'ntielege, nu cu fracu si cilindru, ci cu cojocu si caciula alba:

- „Éta vine, s'asternu fulgii
- „Pe pamentu 'nvértositu.
- „Muntii pónu cojocu de iérna,
- „Bradii au imbetraniu . .
- „Rece-i vremea, sufla ventulu,
- „Sufla crivetiulu cumplitu.
- „Vestea-i trista, tristu pamentulu
- „Iérna cruda a sositu . .“

Sositu, dieu, de multisioru. Éta deci o cestiune fórté ardietóre. Si cu ce alaiu este intimpinata, ce revolutia a produsu în tóta Europ'a! Depesie preste depesie în tóte diariile: în cutare cetate frigulu este atátea grade, în cutare atátea, colo a seceratu atate victime, din colo atáte. . . Se facu apoi comparatiuni de iernile cele mai grele incependu de pre la 396 înainte de Christosu, enumerandu-se ca ierni memorabile cele din anii d. Ch. 588, candu marea négra a fostu

coperita de ghiácia 20 de zile; din 821, candu tóte riurile Europei au fostu inghiaciate mai bine de o luna; din 860, candu néu'a si gerulu durara fora intrerupere în Europ'a în timpu de siese luni, ér' marea adriatica a fostu inghiaciatá tóta; din 974 candu puteai treece Bosforulu cu petiórele; din 1133, candu inghiaciara riurile în Itali'a de nordu; mai departe cele din 1210, 1323, 1364, 1408, etc. etc. cea din 1812/13 candu, dupa cum se scie, armat'a de 450.000 fetiori a marelui Napoleon intréga a cadiutu jertfa gerului infricosiatu din campiele Russiei; vinu apoi iernile aniloru 1821, 1830, 1841, 1847, 1858 1865, în fine ajungu la iérna presenta.

Despre frigulu, ce domnesce astadi în unele párti, chronistii voru avé si urmátórele istorióre: Intr'unu locu nu se spune unde, unu omu s'a plecatu se bée apa dintr'unu paréu, candu vrea se se scóle simte că i-au inghiaciatu mustatiile în paréu, astfeliu nu se póte radica si mai tardiu trecatori ilu gasescu inghiaciatu de totu.

Alta minune este, ca în cutare orasiu din Germani'a, trei femei se 'ncurca pe strade în povesti si atáta povestescu, povestescu, pân' au inghiaciatu de nu s'au pututu misica. Observandu acésta vecinii alérga numai de câtu cu apa calda si abiá int'unu tardiu le succese a a desghiacia pe bieteles femei, cari se departara în risulu asistentiloru.

Iérna o descrie frumosu poetulu Ovidiu (mortu la 17 d. Ch.), din Tomi, exiliulu seu de la gurele Dunariu. Dlu Hasdeu a tradus acésta poesia în romanesce. Éta aci unele passage:

- „Vai inse, candu sosesce posomorit'a iérna
- „Rinjindu grozav'a-i buza si candu incepe gli'a
- „A carunt cu 'nctulu sub marmor'a de geru!
- „Si crivetiulu pornesce, si néu'a imple nordulu
- „Si cade, cade, cade; nici sórele nici plói'a
- „N'o mai topescu acuma, cá-ci frigulu o 'mpetresce
- „Si pana se dispara unu stratu, s'asterne altulu,
- „Si-adesse în aste cuiburi de ghiaciuri indesate
- „Privesci intr'o gramadá zapedi din dóue iérni.“

- „Si barbarulu imbraca nadragi de pei informe,
- „Cátu din a lui faptura abiá se vedu obrazii,
- „Dar pana si prin blana dá gerulu în putere;
- „Si pulberea de ghiácia pe barba scanteieáza.
- „Si te cuprinde gróza, candu sloiuri cristaline
- „Se 'nchiéga pintre plete si se ciocnescu cu frémetu
- „L'a capului misicare; si 'n vase inghiacia vinulu,
- „De 'lu scoti în bolovane, pastrandu figur'a ólei
- „Si 'n locu a sórbe spuma, manánci bucáti de vinu. . .“

Iérna ni-o putemu inchipui cá unu nou ministru, pardonu, ministra (emancipatia!), care dupa unu concediu petrecutu nu la Terebes, ci la Siberia, séu cine scie, la cari mosii de pre la poluri, vine a-si prinde éra frenelu gubernárii.

Ce domnitóre puternica! Căti nu tremura dinaintea ei? chiar nici alianti'a temuta dintre Germani'a si desag'a austro-ungara nu o póte intimidá.

Noi suntemu dedati cu iérna. Se nu ne imaginámu inse ca toti locuitorii de pre faci'a pamentului sunt espusi la acele schimbări de timpu, pe care le simtímu noi pe aici. Se scie din geografia, ca suprafaç'a pamentului este impartita în cincii zone: a) zon'a tropica séu fierbinte, care se estinde de ambe partile equatorului până la cercurile tropice, unde diu'a si nóptea sunt asemenea. Aici sunt numai dóue anutimpuri, unulu secetosu, véra, altulu ploiosu; b) zonele stémperate de nordu si sudu, între cercurile tropice si polare, unde se simtu cele patru schimbári, anutimpuri: primavér'a, vér'a, tómn'a si iérna; c) zonele reci séu ghiacióse, de la cercurile polari până la poluri. Aici éra se observa numai dóue anutimpuri, o iérna lunga, aspra si o véra fórté scurta, diu'a si nóptea se schimba aici avendu o durata de la 24 óre pana la síese luni.

Adeca, pe candu la equatoru nu potu trái ómenii din caus'a arsitiei insuportabile, pe atunci la poluri nu potu trái din caus'a gerului. Amendóue polurile sunt centrele unei ierni eterne, unde nu póte petrande sufletu de omu. Locuitorii cei din urma inspre nordu sunt în

despre cari au știut foarte bine, din capul locului că n'au nimicu și că mai la urmă vei prinde pe orbu că se'î scoti ochii.

In 24 Dec. judecatoriul de instrucțiune au ascultat 2 ore depunțiunile presedintelui comitelei P. Festetici, după care urmărea alți membrii, și se crede, că dacă nu va influenția nimicu asupra justiției, această va scote la lumina abuzuri și crime din cele mai mari. Deocamdata totul curge în secretu așa cum cere natur'a lucrului; într'aceea oamenii informați mai de înainte voru a ști, că daun'a banței private vechi va esi la 700 de mii, și că dela banc'a cea nouă garantată de către statu încă a furatu unu cassariu 49 mii florini, defraudare documentată și totuși acelu hotiu se preambăla în deplina libertate.

Scopulu celor dela banc'a privată veche fusese că se puna man'a și pe averea banței nouă; de aceea se și facuseră luntre și punte că directorii lor se fă alesi de directori și la cea nouă, anume c. Festetici, Lad. Tisza fratele mai mare alu ministrului (celu din Ardély) și alții. Ministeriul se vedîu necesitate a exmitte comisiune (enquete) și la banc'a nouă, că se vedea în ce stare și se afla capitalulu și tota administratiunea. Acea comisiune declară că aci se afla toate în ordine și capitalulu ascurat. Dara indată după această esi la lumina unu altu scandalu care întrece pe toate. Acelasiu Tarnoczi, fostu mai înainte deputatu la dieta, actionariu și el, fostu și membru alu unei comisiuni investigațorie din v'er'a trecută, îngrijise că se'î castige multe de documente originale și în copii legalizate despre modul administrării ambelor banci. Așa densulu surprinse lumea cu a două declaratiune documentată, în care arata între altele, că însuși arhiepiscopulu cardinalu Ludovicu Haynald reflectase pe ministrulu-presedinte Coloman Tisza la mai multe misieli care se făcu la cele două banci rurale, ministrulu inse a tacutu până în lun'a trecută, candu publiculu fu alarmatu prin presă; mai departe scrie Tarnoczi: Este adevăratu că comisiunea ministeriale insarcinată cu enquet'a dela nou'a banca rurale au aflatu în fiantia toate sumele platite de către atâți actionari, căți se afla trecuti cu numele lor în cartile de contabilitate; dara comisiunea perdû din vedere alte două falsificări criminale și anume că 24 (după „Pesti Naplo“ 44) actionari cari au numerat partea lor la banca, nu se afla trecuti nicăiri nici cu numele nici cu sumele, era banii lor au disparutu, adevărat s'au defraudat, pe romanesce prosaicu, s'au furat; se furase și sum'a numerată de către arhiducele Josifu, și alt'a numerată de comtesa Karácsenyi, pe care inse în momentele din urmă o pusera iute la locu și o inscrisera. Mai încolo, s'au aflatu inscriși în cartile banței 298 inși că actionari, cari nu platisera nimicu din sumele care s'au obligat, era candu au fostu provocati prin scrisori recomandate, despre vreo 100 de inși au venit dela poste respunsuri, că pe la cutare orășie sau cetate nu se afla nici-unulu dintre aceia, și așa esi la lumina, că toate acelea nume erau fictive, nu esistă de locu, prin urmare că s'au inscriși la banca cu scopu de a face se se crăda, că numerulu actionarilor este de ajunsu că se împlinescă sum'a prevediută în statute și în lege. Afara de acei 100 actionari ce nu exista pe lume, se mai află

Laponi'a, în spre mîedia dî Patagonii din Americ'a sudică.

Iern'a cu toate că une-ori aduce calamități mari asupra poporaloru, totuși este bogată de multe plăceri, ne-cunoscute în țările unde nu existe ierna. De la țieranulu din coliba până la boeriulu din palate, fia-care își au bucuriile lor particulare. Parthiele de saniatu și pathinatulu său turisiatulu sunt cele mai delicioșe.

Se nu cugetati inse că numai în natur'a fisică există ierna. Nu. Există ierna și în acțiuni nostre dînlíce, în vieți'a noastră socială, o ierna, care o potemu simți chiar și v'er'a: De exemplu, despre cele mai multe cestiuni nationale de a le nostre, foră a fi pessimisti, putemu afirmă chiar în driculu verei că „au recitu.“ „au înghiaciatu.“ Avemu fundatiuni, avemu colecte adunate din posunariile națiunei, despre cari nu se știe nimicu, în catu expeditiuni polari că cea de la 1872/4 descrisă atātu de frumosu de Juliu Payer, n'ar fi în stare se afle nici unu rezultat. Unde sunt de alta parte atâte planuri salutare, atâtea idei maretie cari se ivescu astăzi, pentru că mane se înghiacă și se nu se mai desghiacă până la a două venire?

Precum o națiune pôte simți ierna v'er'a, întocmai pôte simți v'era iern'a. Ferice de poporul unde totu țien un'a, totu își iubescu patri'a națiunea și limb'a sacrificandu-si chiar și vieți'a pentru dînselu. Ferice de națiunea acărei totu individii își subordineză cu abnegațiune interesele private celor comune . . . căci numai aceea se va putē bucură cu siguranță — de o v'era eternă, care o dorim și noi națiunei romane!

Petra-Petrescu.

alții, mai totu evrei, cari citati fiindu și întrebați, dacă sunt și ei actionari la acea banca, declarara că nici n'au fostu nici nu voru se fia, că ei sunt mai totu oameni lipsiti și nacăjiți, la cari nu se afla nici-unu prisosu de capitalu. Acestea crime se pedepsescu după art. de lege 36 §§-i 29 și 30 din a. 1876.

Comisiunea ministeriale aretă în raportulu seu din 20 Dec. a. c. că capitalulu banței nouă ar fi 1 milionu 653100 fl., Tarnoczi sustine că această cifră nici-decum nu ar fi exactă și se obliga a documenta toate acestea denunțieri ale sale, precum și crim'a spurcată, că V'egh și complici săi au avutu chiei false, cu care mergea noptea în localulu banței și furau bani din cassă, falsificand și compturi, în fine densulu produce o listă de numele unor redactori, caroru li s'au platit câteva mii, unora că se laude, altora că dacă nu voru se laude, incăi se tăca. — Din toate acestea lectorii își potu face singuri comentariile. (După „Egyetértés“, „P. Napló“, „N. Pester Journal“ etc.)

Revista politică.

Sibiu, 2 Ianuaru st. n. 1880.

Repririle și contemplațiunile pe care le face pres'a austro-ungară cu ocaziunea serbatorilor craciunului și a anului nou, asupra situațiunei externe și interne a monarhiei, nu sunt nici-decum inveselițore, ba din contra, ele în generale sunt foarte pușinu satisfacțore și în partea lor cea mai ponderantă de unu coloritu sombru și gravu, care este reflecșulu adencu înradacinatulu pessimismu de care suferă întreg'a societate europeană.

Pentru noi încă n'a venit timpul și nici nu este locul aci, se analizamu în detaliu toate acele momente și se trecemu în revista retrospectivă, totu acei factori și toate acele evenimente, care au contribuit și voru mai contribui și de aci înainte la nemulțumirea generală ce domnesce la toate poporale, cu privire la starea lor actuală.

Europ'a întregă se afla într'o agitațiune surdă și nedefinită, acărei simptome samena foarte multu cu acelea a unor friguri nervoșe intermitente, ce ne probedia, că organismulu socialu se afla într'o stare anormală. Parerile diplomatilor și a diferitelor guvernă diferite foarte multu în ceea ce privește alegerea mijloțelor și aplicarea metodelor, care ar fi în stare a restabili adencu sdruncinatulu echilibru alu situațiunei politice și economice a deosebitelor state europene. Pacea generală, care precum se dice, este „copilulu resfatiat“ alu diplomatiei, este nesigură, de o constituțiune foarte delicată și sensibilă așa, că celu mai neînsemnatu incidentu i pôte pune esistenți'a și durată ei în cestiune.

Se pare inse, că pacea este deochiată foarte reu, de ôrece pregătirile ce se făcu neîntreruptu pentru mantinerea ei, până și chiaru din partea statelor de rangulu alu douăle și alu treilea, samena a fi pregătiri în prevederea unor complicațiuni mai multu resboinică decâtu pacifice.

Asia între altele, diarele din B.-Pest'a ne aducă știrea, că din partea ministeriului comunu de resbelu din Vien'a s'ar fi adresat prin comand'a generală a țierei, către toate jurisdicțiunile din Ungari'a cererea de a se înaintă „date statistice autentice“ despre numerulu carălor și alu animalelor de povară pe care ar fi în stare a le dá țier'a în casu de mobilizare. Această cerere a ministrului de resbelu, care s'a facutu jurisdicțiunilor pe cale directă, era nu prin guvernulu unguerescu, devine și mai caracteristică prin îpreșurarea, că acele date statistice se ceru de urgentă până celu multu cu finea lui Februariu a. c.

Delegatiunile austro-ungare acaror sesiune s'a fostu întreruptu din caus'a serbatorilor, își voru reîncepe țări lucrările în Vien'a între 8 și 13 l. c. În decursulu acestei sesiuni, care probabilu că va dură până pe la începutulu lui Februariu, lumea se astēja la debateri interesante, ce se voru face asupra budgetelor și cu deosebire asupra aceluia alu ministrului de resbelu. Se dice, că noulu ministru de externe bar. Haymerle se va folosi de cea mai de aproape ocaziune ce i se va oferi, pentru că se își espuna în fati'a delegatiunilor, programulu politice sale externe.

Despre regatulu St. Stefanu nu potemu înregistra nici de astadata vreo faptă înbucuratore. Situațiunea este totu aceea de mai înainte și adevărat: siovinismu escentricu, nesiguranța, miseria și scandale financiară compromițore, precum este și acela de care se ocupa articolulu primu alu numerulu nostru de fatia.

Publicarea memorandului boemu au pusă din

nou la ordinea dilei cestiunea egalei îndreptățiri a nationalitatiloru, acărei esistența gubernelne dualistice o negau până acuma pe viața pe môte. Este meritulu boemilor de a fi probatu contrariulu și de a fi pusu țări în prim'a linia a discutiunei publicistice cestiunea nationalitatiloru, care a fostu numai amănata în modu arbitraru, prin introducerea sistemului actualu de guvernare. Că ea a fostu numai amănata, despre această ne pôte convinge mai bine că ori ce, viulu interesu și profund'a împresiune ce a produsu asupra nemților și a unguurilor publicarea memorandului boemu. Vomu avea și noi ocaziune a ne ocupă cu această cestiune, care ne privește și pe noi romani în modu foarte directu și a luă în mai de aproape considerațiune tactic'a, fariseismulu și sofismele politice cu care se încerca pres'a magiara și în specialu cea gubernamentală, a ameti și a seduce opiniunea publică asupra situațiunei în care se afla națiunile nemagiare conlocițore în regatulu unguerescu.

Este cunoscutu, că guvernulu austro-ungaru și-a datu toate silințiele că se pună man'a pe construcțiunea drumurilor de feru ale Serbiei și a încheiă cu acestu principatu o convențiune comercială, care se garantă Austria o preponderanță privilegiată pe terenulu economic fatia cu Serbi'a. Aceste aspirațiuni ale Austriei au fostu desjucate și paralizate prin diplomati'a rusșesă și cea englesșesă. Rusșii adevă, în urm'a scriiloru mai recente, va exercită o înlunție decisivă asupra construcțiunei și eksploatarei drumurilor de feru serbesci prin consortulu rusșescu, caruia i-au succedat a luă cestiunea atātu de multu dorită. De alta parte, guvernulu englesescu pörta pe piatiile serbesci unu resbelu de concurență pe môte și viața în contra comerciului austro-ungaru.

Noulu cabinetu francescu, care s'a formatu subț presedinti'a d. Freycinet, amicu devotatu alu lui Gambetta se considera a fi o probă, că actualulu presedinte alu republicei française d. Grévy, va trebui de aci înainte a se radiemă și a merge cu partid'a lui Gambetta și a uniunei republicane, d'că nu voiesce se cadă înainte de a împlini 7 ani de presedinte alu guvernului republicanu francescu și a face locu lui Gambetta, care câtu în bățjocură câtu în seriosu a fostu numitu „dauphinulu“ fotoliului de presedinte alu republicei.

Din Spani'a telegrafulu aduse sensational'a știrea, că în 31 Decembre unu individu că de 20 ani, nascutu din Galiti'a (provincia a Spaniei R.) anume Otero Gonzales a puscatu la pört'a palatului regalulu asupra regelui și a reginei. N'a fostu lovitु nici unulu. Assassinulu a fostu prinsu; se crede că elu ar fi avendu complici. S'au facutu trei arestari. Maiestatile Loru la intrarea și esirea dela opera au primitu ovatiuni entusiastice. Multime de poporu au petrecutu parechi'a regala până la palatu.

Acestea ni le spune de-ocamdata telegrafulu despre noulu atentatu, care este alu douăle asupra regelui Alfonso. Gratiós'a regina Christin'a d'abea s'au asiezat pe tronulu Spaniei și încă n'au gustatu plăcerile lunelor de miere și eata, că dejă si simte îpunșeturile dureroșe ale ghimpiloru ce sunt ascunsi subț stralucitorele corone regale. Se pare că și tronulu bourboniloru din Spani'a este fatalu că și celu din Franti'a pentru archiducessele casei habsburgice.

Romania.

Lips'a de spatiu nu ne a permisu până acuma a reproduce și noi caldurosulu Apelulu pe care l'au publicatu „Romanulu“ conducătoriulu diaru au pressei din capital'a Romaniei, în favorulu înnunțitorulu din Ungari'a și Transilvani'a. O facemu astăzi, lasandu se urmedi aci cele mai marcante passage din apelulu susu mentionatulu diaru:

„De siguru guvernulu ungaru va veni în ajutorulu acestoru nefericiti, precum s'a grabitu a ajută pe Seghedineni într'unu casu analogu. De siguru se voru deschide și pentru ei, sermanii, colecte și Romani cu dare de mană din Ardealu precum și celelalte nationalitati nu voru lipsi de a aduce obolulu lor, precum n'a lipsitu de a lu dá cu tota anim'a pentru nefericiti dela Seghedin-Dar' ore noi se nu facemu nimicu?“

„De două ori dureroșă trebuie se fia pentru noi nefericirea înnunțitorulu din Ardealu. Mai antaiu pentru că ei sunt oameni și alu douăle pentru că sunt Romani. Este o datorie sacra pentru noi că se venim, fia-care cu ce pôte, în ajutorulu nenorocitorulu nostri frați de preste Carpati! Ceea ce am facutu pentru alții, trebuie se facemu și pentru frații nostri de sange!“

„Apelam deci la generositatea tuturor Romanilor, care s'au manifestat în atâtea rânduri, apelam mai ales la generositatea femeilor romane atât de bune și de miloșe, și rugam pe toți în numele umanității să se deschidă colecte, să formeze comitete de bine-facere, să organizeze reprezentări, să facă totu ce le va stă prin potință și să adune ofrande pentru inundările din Ardeal.”

„Femei romane, aduceți-ve aminte, că în timpurile resbelului pentru independența surorilor voștre de peste Carpați au avut să lupte cu totu felul de greutăți numai în scopul de a ajuta pe răniții romani! Formați și voi comitete și plătiți această datorie sacră!”

„Deci de mii de nefericiți aștepta ajutor; și ne grabim să le întindem o mână caritabilă!”

— Societatea „Transilvani'a”. Totu în „Romanul” cetim sub acestu titlu următoarele:

„Această societate s'a înființat în decursul lunii Iunie 1866. Statutele sale au fost votate definitivu la 30 Iunie același an. Ele s'au recunoscut prin decretul domnului cu Nr. 1810 din 3 Decembrie 1867, publicat prin „Monitorul Oficial” Nr. 277 din același an.

Scopul ei este: „stringerea legământelor de „fratime între junimea studioasă din toate partile României, venind în ajutorul studenților romani din Transilvani'a și partile ei, lipsite de mijlocuri.” Numerul acestora este destul de mare, căci Românii de peste Carpați nu beneficiază de la Statul din care fac parte, și ale cărui sarcini sunt nevoite să le suportă, nici macar de o centesimă pentru dezvoltarea lor intelectuală.

Ea a fost înbrăciată la început de toți românii iubitori de cultura națională din toate partile fără distincție de partide și stare; așa în cătu astăzi posedă unu capital de peste 131 mii lei noi, care s'a potut forma numai prin contribuții generoase.

Din procentele capitalului său societatea a întreținut deja în străinătate pe la diferite Universități, 8 studenți, dându-le burse anuale între 1500 și 2350 lei, afară de taxele de înscripții și alte cheltuieli.

A dat și 7 ajutoare de la 300 până la 1200 lei odată pentru totu-d'una; la june aflați pe la diferite meserii 44 elevi.

Societatea ar dori să dea o întindere mai mare acestei misiunii sacre și să întrețină unu numeru mai mare de studenți și elevi; — înse, pe de o parte mijlocele-i sunt restrinse, er pe de alta vede cu părere de rău, că zelul cel viu, care s'a arătat la început, s'a cam recit într'unii din domnii membri înscriși.

Comitetul de administrație crede de a sa datoria să aducă această la cunoștință a tuturor membrilor și să i rogă să dea din nou ascultare nobililor sentimente care produsese asupra de frumoșe fructe la început, și totu de-odată să facă unu caldărosu apel la toți Românii iubitori de cultura națională, să bine-vălească să veni în ajutorul acestei societăți, care are unu scopu eminent național.

Din ședința comitetului societății Transilvani'a. București, 11 Martie, 1879.

Președinte: A. Treb. Laurianu.

Correspondenție particulară ale „Observatorului.”

— Oradea în Decembrie 1879.

Până cându unii dintre romani, deși puțin, se supera amaru, cându vedu că și presa noastră periodică, pe lângă totă angustimea colonelilor săle nu pregeta să luă notița despre înființarea națională și biserică, staturile romano-catolice din Transilvani'a tînura adunarea lor ordinărie în zilele 10—12 Novembrie a. c. sub președiniul bețranului și în totă privința demnului episcopu Michailu Fogarasi, carele într-o cuvențare mai lungă, într'adeveru apostolică, provoca pe membrii staturilor să se stea cu totii într'aperarea drepturilor biserică și avere biserică, și accentuand că indiferențismul e starea cea mai periculoasă ce pôte să ajungă pe vre-o societate, arăta, că biserică catolică nu este inamică a progresului sănătos. Despre adunarea memorată se publică unu interesantă relație într'o foia școlastică magiară, din care șcötem și noi unele date, cari potu fi spre învătura, de nu pentru cei chemați, cel puțin pentru cei aleși ai noștri.

Scriitorul se plange în contra nepăsării secularilor (mirenilor) mai virtuoși, căci din 128 seculari chemați la adunare s'au prezentat numai 40, era dintre 59 preoți chemați s'au înființat

39; așa dară din preotimea chemată 66% până cându dintre mirenii îndreptățiți d'abia 31%. În urm'a acestora adunarea a fostu necesită să decide, că cei ce nu voiesc să se satisfacă detorințelor, să fie provocați să dimisiona și să facă locu altora, cari voru ave mai multu simțu pentru interesele religioșe și culturale ale dieceșei rom. cat. transilvane. Staturile rom. cat. din Transilvani'a sunt într'ună stare foarte curioasă față cu fundațiunile. Scriitorul caracterizează această stare așa: De câte ori cugetu la această stare, imi vine în minte femeia armăna, carea graiă către nouă șierbitoria: „Poti mancă cându vrei, pâinea e în armariu, era cheile sunt în posuniu meu.” Staturile catolice adevărate dispun despre veniturile fundațiilor; consiliul directoriu stabilește preliminarul de cheltuieli; înse în fine caută să se tina de preliminarul stabilitu în departamentul de contabilitate alu ministeriului.

Ratiunile se iau în revedere de către congresul biserică, înse numai acelea, cari sunt provide cu absolutul de la ministeriu. Asă totă revedere este ilusoria. Cu toate acestea s'a constatat starea fondurilor cu finea anulului 1877. 1) fondul școlilor elementare 98,825 fl. 43. — 2) fondul de pensii invetiatorești 106,306 fl. 12. — 3) fondul de studii gimn. 1.266.958 fl. 8. — 4) fondul de stipendii 817,656 fl. 27. — 5) fondul orfanotrofiului Teresianu 356,116 fl. 44. — 6) fondul religioșului 684,016 fl. 45 cr. Tote la oală 3,329.877 fl. 80 cr. di: trei milioane trei sute douăzeci și nouă mii opt sute șaptezeci și șapte fl. 80 cr. În 30 Sept. 1879 toate șese fondurile arăta sumă totală 3,490,116 fl. 48; așa dară cu unu crescamentu de 160,339 fl. 68. — Din ședința de estu-timpu merita să fie memorată și relația episcopului despre ameliorarea stării bisericilor, caselor parohiale și a școlilor în cursu de 10 ani. Din acea relație comunică scriitorul cele relatate la școlile elementare și anume: De nou s'au edificat 74 și s'au transformat 46 școle. Cheltuielile pentru toate au fostu 311,766 fl. 91 cr., din cari însuși episcopul să acoperit delă sine 153,871 fl., era restul să acoperit comunele biserică și singuraticii. În cursu sunt edificari noșe și transformari 11. Șalele de invetiatorești s'au înmulțit cu 103; personalul didacticu cu 60, și salariile personale ale acestuia cu 20,172 fl., din cari să acopere episcopul pe anu 2244 fl.

Romano-catolicii din Transilvani'a, precum se vede, nu se temu de publicitate, nu; pentru că însuși episcopul lor să spusă limpede, că scopul conspectelor respective a fostu de a tinea destăptă viața interesantă a staturilor pentru ponderoșele cauze memorate, și de una-data să arăte în publicu, că romano-catolicii lucrează cu totu zelul și sacrificiul pentru cauzele religioșe și să nesuescă să înalță școlile la nivelulu pretinsu de tempulu modernu progresiv. Mai încolo spune scriitorul, că din ședința anulului 1877 s'a fostu ordonată colectă pentru fondul invetiatorilor de la școlile elementare; acea colectă înse n'a reșit după așteptare, căci din dieceșă de 274 mii rom.-catolici au încersat numai 2,139 fl. 26 cr., până cându cutare Teodoru Max partinitoriu alu școlilor elementare din Fagarasi, să fostu în stare să adun singuru, prin cersitoria, 9 mii fl. Din catalogul contribuitorilor se află, că cei mai mulți sunt cetățeni de stare mijlocie, era dintre catolicii cei avuți să vedu numai puțină că de marturie. Ne-reșită colecte să adscrie mai alesu preotilor, caror s'au datu liste, dară cari nu și-au facut pre deplinu detorință.*) După omul nostru, rom.-catolicii din Transilvani'a aru ave lipsa încă de 800 mii fl. cari aru fi de ajunsu spre să pune școlile în stare multiamitoria, și coronă vietii autonome ar fi, dacă acea sumă s'ar potu castiga pe cale sociale. Continuarea colecte s'a ordonat și estu-timpu, și doi membri din consiliul directoriu voru merge în persoană la primătele Ungariei, cardinalulu Simon și la cardinalulu Haynald spre să cere patronarea acestora. Părerea scriitorului este, că ar fi mai cu scopu, dacă episcopul să tramite în țară vre-o cătu-dintre omenii săi cunoscuți, cari voru potu

*) Si aci să intemplat de securu, că fără carele va fi fostu cugetand, că colegii din alte locuri voru face mai multu. Imi aduc aminte de o naratiune caracteristică: Cetățeni cutaru locu decidu să onoreze pe primariu cu unu bute de vinu, la ce aveau să contribuie totu vinulu în natură. Se și pornește bute prin cetate, cel antaiu tórna unu litru de apă cugetand, că ceilalți voru pune viu curatu, și așa nici nu se va luă în seama litru de apă în acelu butoiu; vecinulu înse să fostu de aceeași părere, și totu așa ceilalți. În fine la sosirea butii se află, că onestii cetățeni au pusu pe rendu numai apă. Notă împartășitorului.

produce mai bunu rezultatu decâtu totii parochii la oală. — (La noi se știe, că calugării delă Blășiul alergand pe la popor și cerendu, n'au esutu cu manele gole. Se vede și rezultatul, carele era și mai mare, dacă se continuă cersirea, carea la alte confesiuni se continua până astăzi cu rezultate îndestulătoare. S'a propus colectarea prin persoane esmise anume și în alte locuri, dară respectivilor le-a fostu rusine să întreprindă așa ceva).

Știri diverse.

— (Domnulu Vasiliu Lesianu) profesorul delă gimnaziul romanu de Beiusu, să depus la universitatea din Clusiu esamenulu de profesură, din pedagogia și istoria, filosofia, limba română și magiara — cu succesu înbucuratoriu. Asemenea și d. Gregoriu Pletosu profesorul la gimnaziul din Nasaudu.

— (Congresu antijidovescu) sau antisemitu, precum ilu numescu germanii. Acelu congresu fu conchiamat pe 16 Dec. din nou la Berlin, unde s'au și adunat vre 400 de membri, totu fruntași, mai totii germani. Într'adeveru bate foarte tare la ochi că toama germanii cei cu humanitatea în gură și în pînă, au întreprins această persecutiune inversiunată contra rasii semitice. Mari cauze voru fi avendu germanii, că se murga până la estremulu acesta. În ședința din 16 Dec. congresulu luă patru rezoluții și le publică în tota lumea 1) Jidovii să ferescu de ori ce labore mai grea prin urmăre să se traiască din sudorea altora, mai pe ușuru. 2) Talmudulu pe lângă multe invetiatorești bune, coprinde și altele immorali și chiaru criminali. 3) Societatea religioșă Cagal întemeiată de jidovi în Rusi'a, nu e religioșă, ci puru și simplu societate de bandiți (hoti și talhari), ceea ce unulu din oratori probă cu multe de documente. 4) Alianța universală israelită nu e nicidecum o societate humanitară, ci curatu politică, dară nespuse de pericolu pentru celelalte rase, națiuni și popora, mai alesu că ea plăcă delă principiul, că Jehova să datu evreilor minte mai ageră decâtu la ori-care altu popor din lume, în cătu d. e. jidovulu cel mai de nimic este mai deșteptu și mai mintosu decâtu ori-care némtiu satenu din tota Germani'a.

— (Complimentu îndrăcit, facut locu itorilor din Maramurasiu). Într'adeveru doi profesori gimnaziali, ambii magiari, curge o disputa infocată, relativă la propunerea religioșei în școle. Celu care trece de liberalu mai mare între densii combatere pe colegulu său în o foia școlastică încă și cu acestu argumentu: „Se cautăm numai înpregiuru de noi la poporulu religiosu, dară neinvetiatu, căte se mai intempla sub protecțiunea religioșei. Într'adeveru, placăți să observă pe poporulu tieranu rutenu și romanu vietuitoriu în fundul muntilor Marmatiei; acei omeni traiescu în societate cu ferele selbăte, și sunt mai aplecați pe omore omeni decâtu fere selbăte; dară cându vedu pe popii lor, li se închină până la pământu, știind că ei au invetiatu atăta, că se și roge pentru ertarea peccatorilor poporulu, se luă și marturisescă (ispoveduescă); pentru această ei dau poporulu în casu de necesitate că pentru ertarea peccatorilor, chiaru și unica viață ce voru fi avendu. (După Középtanodai tanáregylet közlőnye).

Preoții din Marmatia sunt datorii ei însii onorei și poziției lor să răspunde la o impertinență că această; era deocamdată, fără de a dispută multu cu adversariulu, l'ar potea îndreptă să viziteze temnițele Ungariei, să numere acolo pe ucigasi, asassini, mestecatori de venin, tetinari etc. după naționalități și confesiuni. De altminte d. profesorul Sáfrány Péter scöte pe preoții gr. catolici din Marmatia încă și de omeni ignoranți, cari după ce au invetiatu căte 15 ani la școle, nu știu mai multu decâtu să citească rugăni, să ispoveduescă și să dictede canonu căte unu capu de viață. Frumosu complimentu delă patronii dumnealor, adevărate stigmatizări în frunte; dară marmatianii sunt omeni buni, ei rabda.

— (Incendiu.) În Braila au ars gară drumulu de feru aproape de jumătate. Funcționarii cari își aveau locuințele în gară au suferit mari pierderi ardiendule mobiliarulu și alte efecte. Magazinele cu marfuri n'au fostu atinse de focu.

— (Esplodarea unui diamant.) Într'ună din ședințele din urmă ale academiei științelor naturale din Philadelphia, profesorulu Leidy au arătat unu nasture (buton) de mangete din agatu negru, în alu carui mijloc se află unu diamant încadrat în aur, de o latime 7 milimetru. Acestu diamant ilu primise delă unu giuvaergiu anume Kretzmar, care împartasi, că fostulu posesorulu de mai înainte alu diamantulu, standu într'o di la ferestra în lumină soarelui, audi diamantul esplodand cu o așa țară, că unu fragmentu intră în mână, era altulu în frunte. Esaminanduse

diamantul pe suprafața vatemata se arata o mica gauritie, asemenea acelor ce se afla cateodata in cristalele de cvartiu. In gauritie se descoperi si o mica partica de carbune. Profesorul Leidy a fostu de parere, că esplodarea a fostu urmarea unei expansiuni subite a vre unei fluiditati volatile, ce se va fi aflatu in acea gauritie, ceea ce s'a observatu si la mai alte minerale.

Bibliografia.

Au mai aparutu urmatoarele carti:

— Religiunea din punctu de vedere politico-juridicu de Dr. Ioanu Bohl in Amsterdam, dupa traducerea germana de Sylviu Rezeiu, preotu alu diecesei gr.-cath. oradane, notariu consistoriale. Oradea-Mare 1879. Unu frumosu volumu de 370 pagine 8-o. Pretiulu 1 fl. 70 cr.

— Calindariulu pre anulu visectu 1880 esitu din tipografi'a seminariului din Blasiu coprind urmatoarele: Cronologi'a anului 1880, serbatoriile si alte dile schimbato'rie preste anu etc., cele 12 luni, — cursulu planetiloru in 1880 dupa cele 12 luni ale anului, — genealogi'a casei domnit'orie etc., — tergurile, — scalele competitiveloru de timbru, — despre servitiulu postalu (f'orte pre largu si deslucitu), — corespondenti'a telegrafica.

Bucatu de lectura, ce urmeza pre 37 pagine are titlulu: Semnele si poterea lor. „Coditie si moimitie, zodii si hieroglife, luna si vercolacu, copii si mosinegi“ (trateza intemplantu unui betranu intineritu le 1877.) In fine catalogulu cartiloru, ce se afla la tipografi'a seminariului din Blasiu.

Pretiulu unui esempl. este 25 cr. 10 esemplarie se dau cu 2 fl.

Se p'ote procurá dela Tipografi'a Seminariului din Blasiu si prin librarii.

Mai avemu pe m'esa redactiunei si doue invitari de abonamentu si adeca:

Un'a pentru opulu intitulatu „Atal'a“ renumitulu romanu alu vicomtelu de Chateaubriand, tradusu in limb'a romana de A. P. Pitucu. Oplu acesta va constá circa din 8 cóle, va aparea cu finea anului curentu (31 Decembre st. n.) Pretiulu este numai 60 cr. v. a. séu 1 l. n. 50 bani. Colectantii voru primi dela 10 esemplare 1 gratuitu. A doua invitare la abonamentu este a studentulu gimnasiale Sim. P. Simon care a tradusu in versuri „Ratecirile lui Odysseu“ poema epico-traditionaria in 15 canturi dupa Homer. Pretiulu 1 esempl. 50 cr. v. a.

Cu ocaziunea reinnorei abonamenteloru ne implinimu o placuta si colegiala datorintia atrag'endu atentiunea si recomandandu onor. publicu si cu deosebire dd. economi si docenti doue publicatiuni periodice de o utilitate recunoscuta, ale caroru redactiuni tocmai publicara si densele invitare de abonamentu pe anulu 1880, care va fi alu VIII alu esistentiei lor, in decursulu carora si-au eluptatu si si-au castigatu unu bunu renume cá organe de specialitate. Acestea sunt:

— Economulu, organu periodicu pentru ramii de economia, industria si comerci, apare in Blasiu de doue ori intr'o luna in 1/13 si 15/27 si se prenumera inpreuna cu „Fóia scolastica“ pre 1 anu cu 5 fl., pe 1/2 anu cu 2 fl. 50 cr. Pentru Romani'a ambele cu 15 l. n. pe anu; éra separatu cu 8 l. n.

— Fóia scolastica, care totuodata este si diariu semi-oficiosu alu archiepiscopatului gr.-cath. de Alb'a-Iuli'a si Fagarasiu, apare si se p'ote prenumera in aceleasi conditiuni cá si Economulu, alu carei proprietariu, editoru si redactoru respundietoru este d. professoru gimnasiale Stefanu Popu. Proprietariulu, editorulu si redactorulu Fóiei scolastice este eruditulu rever. d. canonicu I. M. Moldovanu.

Sumariulu ultimeloru doue Nr. 18 si 19 alu „Economulu“ este: Meliorarea séu inbnatatirea pamentului. — Irigatiunea pamentului. — Cele 10 porunci ale economiei de padure. — Progressulu intrebuintariii ferului si a otelului cá materialu de constructiune. — Cass'a de economia in Romani'a — Corespondentia. — Bibliografia si Pretiurile producteloru de pe piati'a Blasiului, Brasiovului, Sibiiului, Clusuiului, Fagarasiului, Muresianiloru, Mediasuiulu, Aiudului, S. Reginulu si Aradului.

Sumariulu ultimeloru doue Nr. 23 si 24 ale Fóiei scolastice este: Invetiariulu si buna-cuvenintia, traducere de Georgiu Cardosiu, parochu catechetu si direct. scol. gr.-cath. din Cizeriu (Selagiu). — Caligrafi'a in scól'a poporala de 7. — Copilii nimerui-a. Arabi de strade. Scól'a de sdrentie. Unu angeru padit'orie de b. — Cometii dupa Henrik Thüringer de J. F. Negrutiu. — Instruirea din Istori'a naturala, de G. Macelariu invetiariulu. — Bibliografia.

Locu deschisu.*)

Respunsu intaritu cu documente, datu la corespondenti'a din Orasci'a in Nr. 94 alu „Observatoriulu“.

De ore-ce corespondentele de sub titlu'a „Locu deschisu“ din foi'a ce o redigiati „Observatoriulu“ Nr. 94 subscrubu de comitetulu parochialu gr.-or din Orascia, care inculpa pe Autoritatile bisericesci si scolare de susu pana josu, pentru că 'i a datu voia si dreptu de a mani-

*) Pentru articlii ce esu sub acésta rubrica, redactiunea nu ia nici-o respundere asup'r'a sa. Red.

pulá cu noi-invetiarii din Orascia, si adeca cu mine si colegulu meu Dimitrie Eli dupa placulu lui, numindu-me semi-invetiariulu, si cá nu amu clase gimnasiale si alte multe minciuni malitiose si calumnii. Ve rogu a primi acésta justificare basata pe documente demne de tota credinti'a, si a o publicá cátu mai curendu in amin-tit'a fóia, cá on. publicu se véda si se judece, in cátu este de dreptu corespondentele in articolulu seu „Locu deschisu“ cá eu sum semi-invetiariulu fára classe gimnasiali-si, cá Rev. Domnu protopopu a facutu scól'a din Orascia institutu de alimentatiune. Voiu dara se aretu:

In anulu 1851 dupa ce amu absolvatu institutulu preparad. in c. r. scól'a capitala a fostulu regimentu de granitieri Nr. 1 din Orlatu, provediutu fiindu cu atestatu de qualificatiune si diploma de invetiariulu, — desfiendienduse regimentulu — la indemnulu si rogare mai multoru poporeni din Orascia si preoti din tractu m'am aplicatu cá invetiariulu de limb'a romana si germana aici in Orascia. Prelegerile cu baietii si baietele, din lips'a unei case de scól'a corespondiet'orie — le am t'ienutu in case private pe langa chiria, si ne capatandu case — pentru cá cu greu se invoiesce cineva a'si dá cas'a cu chiria, spre a o preface in scól'a, unde se aduna preste 100 baieti — precum erá si atunci, ci singuru unu proprietariu sasu mi-a datu cas'a, unde am instruat baietii unu anu de díle; la altu proprietariu éra sasu altu anu, si numai parentele Georgiu Popoviciu mi-a datu cas'a pentru doi ani — se intielege pentru chiria. Asia mutandu-me, trebuiamu inpreuna cu copii semi-mutu scaunele, mesele, tabl'a ect. in spate. Pe langa aceea eu amu trebuit se'mi procuru scaunele, mesele, tabl'a etc., — dintre cari si astadi mai t'ienu tabl'a si o méssa cá de suvenire. Apoi salariulu meu cátu erá? — vre-o cáti-va floreni din didactru, alta nimica.

Aici nu p'ote dice nime, si nici corespondentele, cá dóra m'am inbulditu pentru léfa séu altu scopu, ci numai iúbirea si aplicarea cea mare, care se a nutritu si se nutresce in peptu-mi de a face progresse cu tinerimea pe calea luminarii si culturai, m'a indemnatu la acésta cariera.

Calatoriulu Ilustritea Sa d. Consiliariu de scóle prin tota Transilvani'a spre a controlá scólele, — m'a cercetatu si pre mine in 3 ronduri, — si óre in ce casa m'a gasitu? de 2 ori in cas'a cu chiria si numai la urma in cas'a scól'e. — Asia aflandu-me cu baietii si baietele de scól'a in casa privata si adunandu-se poporu multu, le a t'ienutu o cuventare potrivita, desfasiurandule in termini plini de bucuria, vediendu sporiulu ce ilu faceau baietii si baietele, indemnandu'i o starui cu poteri unite a'si cladi o scól'a corespondiet'oria tempuliu si progressului, si a nu mai lasá pe invetiariulu se'si p'orte cas'a cá melculu.

Dupa multe opintiri si staruintia de feru ale d-lui Protopresbiteriu Nicolae Popoviciu, se cladira 2 odai pentru invetiamentu, la care apoi unii din fruntasii m'estri cordovanari (argasitorii?) au facutu unulu o feréstra altulu us'a, pána ce au adus-o in f'olositia, ba carulu d-lui protopopu, alu preotulu Georgiu Popoviciu si alu altoru poporeni nu se crutiau la nici unu momentu fára a nu fi la dispositiune. Inse pána se cladira acele 2 odai — si crutiandu banii de chiria — din scanderile cumperate cu plut'a pentru coperisii, amu facutu in curtea scól'e baraca si acolo amu instruat baietii pána la esamenulu de véra.

Progressulu ce l'amu facutu in anii aceia de mare insemnate si de tortura pentru mine mai multu se vede din atestulu subt M. si celu pána in 1859 se vede din 2 decrete de lauda, unulu dela c. r. prefectura sub Nr. 1072 si altulu dela Magistratulu cetatiénu alu Orasciei Nr. 3154, mai incolo Gazet'a Transilvana Nr. 61 din 1855; Telegrafulu Romanu Nr. 31 si 72 din 1855; Nr. 59 din 1871, Nr. 60 din 1872 etc. — Pentru zelulu si activitatea mea de invetiariulu (dar nu de semi-invetiariulu cum 'i place corespondentulu a me numi) mi s'au datu din Alodiulu Orasciei 2 bucati de pamentu, cum se p'ote vedea din urmatoarele harthii ale magistratulu Orasciei si a Prefecturei, precum: Nr. 9810. An den Magistrat hier. Ueber das beiliegende Gesuch des gr. n. unirt. Lehrers Nicolaus Barsanu um Gehaltsverbesserung hat der Magistrat die entsprechende Verhandlung mit der gr. n. unirt. Kirchengemeinde einzuleiten und dahin zu wirken, dass die Subsistenz dieses fleissigen und musterhaften Lehrers ausgiebig verbessert werde. Das Resultat ist hieher anzuzeigen. Broos, am 19 October 1857. Das k. k. Kreisamt Thieman m. p. Kreisvorsteher. — Alt'a subt Nr. 3393 — Dem bekannten und unerwideten Fleisse des Gesuchstellers. — Der Magistrat Broos am 1 December 1857. Wellmann, Bürgermeister. A 3ª sub Nr. 2635 dass man jedoch nicht abgeneigt sei, mit Rücksicht der guten Verwendbarkeit und rastlosen Thätigkeit des gegenwärtigen disunirten Lehrers etc. — Broos am 30 August 1859. Der Stadtmagistrat Schuster. Cu citarea acestoru documente nu voi se aretu mai multu, decátu cá prin acestea am castigatu 2 holde, un'a pentru cartofi, alta pentru cucuruzu si astadi e proprietatea scól'e.

In 1859 deschidiendu-se concursu la scól'a rom. a fostiloru granitieri husari din Teiusiu, si compe-tendu la acelu postu pe care ilu si primisemu, amu servitu 5 ani. Progressulu care l'amu facutu cu tinerimea incredintata, se p'ote vedea din fóia „Amiculu scól'e“ Nr. 32 si din alte laudatore dela Venerab. scaunu protopopescu din Aiudu, pe care le am la dispositiune. Baietii pregatiti pe clas'a II si III se primeau pe IV norm. si I clasa gimn. in Blasiu si Alb'a Juli'a.

Nefiindu representantii comunei bisericesci resp. comitetulu paroch. indestulati cu progressulu ce-lu faceau invetiarii urmati dupa mine in Orascia, cu graiu viu m'au rogatu, cá se le vinu éra indaraptu cá invetiariulu, promitiendu'mi léfa mai buna de cum o av'emu in Teiusiu; io inse le am promisú cá le viu numai pe langa conditiune, déca imi voru gatá casele de locuintia, adeca cuartirulu, si dupa aceea a urmatu iucheierea contractului. In urm'a acestuia si-a compusu apoi, o petitiune si

prin o comisiune de 4 membri, dintre care si astadi traiescu 2, o a inaintatu la Preavenabilulu consistoriu archidiecezanu, pe care s'a compusu urmatórea resolutiune tramasa mie prin Preaonoratulu d. protopopu si adeca: Nr. 46 din 1865. Invetiariulu Nicolae Barsanu in Teiusiu. Eselenti'a Sa Prea santitulu nostru Archiepiscopu si Metropolitulu prin inalta ordinatiune d'dto 6 Iuliu a. c. Nr. 537 la rogarea representantiloru bisericeiei nóstre din Orascia s'a induratu a te primi si denumi cá invetiariulu in scól'a nóstra gr. or. din Orascia, care ordinatiune cu acea ronduéla ti se aduce la cunoscinti'a, cá numai de cátu se te muti in cas'a scól'e pomenite. Orasci'a 8 Iuliu 1865. Nicolau Popoviciu, protopopu. — In urm'a acestei ordinatiuni m'am si mutat la Orascia, inse pe spessele loru proprii, adeca ale representantiloru.

Dupa unu servitiu de 2 ani aici la Orascia, am concursu asta data, la Bradu, la scól'a normala, capitala, si dupa ce am fostu alesu, fui impartasitu de directiunea scolaru pe clas'a II si III cu limb'a romana, ér pe a IV numai cu limb'a germana. Documentele respective stau de fácia, se potu vedea.

Dupa trecerea acestui anu — cerendu preotulu nepotiosu Ioanu Mania din Vac'a dela prea venerabilulu Consistoriu archidiecezanu unu ajutoriu, adeca capelanu, care se servéscia si cá invetiariulu, fui alesu io si hiroronitu fára tacsá. Nepotendu-me inse sustiené cá atare in comun'a Vac'a, avendu o familia numerósa, capeta-semu parochi'a Nucsiu'a, dar intieleg'endu de acésta unii din reprezentantii comitetulu paroch. din Orascia cá voiescu a me aplicá cá parochu in pomenit'a parochia, m'au sfatuitu a me lasá de acelu planu si se viu in Orascia éra cá invetiariulu cu salariu mai bunu decátu avusesemu. Primindule sfatul, si inchiaiaramu contractulu necesariu, inse fára de a se fi deschisu séu publicatu concursu. Asternendu-se contractulu la prea venerabilulu Consistoriu, de acolo vení urmatórea decisiune: Nr. 715. Onoratulu domnu presiedinte alu comitetulu paroch. din Orascia. La relati'a comitetulu parochialu din Orascia d'dto 6 Iuliu 1869, prin carea se arata alegerea de invetiariulu acolo, in persón'a preotulu Nicolau Barsanu din Vac'a si inchieierea contractulu cu densulu, e se rescrie numitulu comitetu, cá alegerea facutu si contractulu incheiatu se aprobéda din partea consistoriulu. Sábiiu din siedinti'a Consistoriulu t'ienuta in 3 Iuliu 1869. Archiepiscopulu rom. gr. orient. Andreiu. Acést'a s'a facutu si fára a mai deschide concursu.

In anulu 1873 vediendu comitetulu paroch. cá pentru mine singuru e prea greu a instrúa 110 copii inpartiti pe 4 clase normale (se se véda elaboratele scolare), a deschisu concursu pentru 2 invetiariu si cu plata de 300 fl. pe anu, cortelu si lemne. La alegere deveniú eu si Josifu Popescu alesu cá invetiariulu, eu pe class'a III si IV si alu douilea pe class'a I si II.

Totu in anulu acesta fusesemu alesu prin comandantele localu alu honvediloru Nr. 19 de instructoru la fiitórele siarge. Pentru progressulu ce l'amu facutu cu cei 44 individi, fui remuneratu de inaltulu Ministeriu cu 80 fl. ceea ce se arata din harthi'a batalionulu 19, Nr. 365 din 2 Iuliu 1873.

(Va urmá.)

Cursulu moneteloru in val. austr.

Vien'a, 30 Decembre

Galbinii imperat. de auru	fl. 5.55 cr.
Moneta de 20 franci	9.30 1/2 „
Imperialu rusescu	89.64 „
Moneta germana de 100 marce	57.70 „
Sovereigns englesi	12.— „
Lira turcesca	10.65 „
Monete austr. de argintu 100 fl.	—.— „

Din „Albin'a Carpatiloru“

a esistu si Nr. 5. Rogu pe oo. dd. abonati de aici din Sibiiu, cari nu voru fi primitu acésta fascióra sau nici Nr. 4, cá se binevoiesca a se adresa'a de a drep-tulu la mine.

W. Kraft.

Pentru

Craciunu si Anulu nou

se recomanda marele si de nou asortatulu depositu de orológe alu lui

Johann Buschek

din Sibiiu Strad'a Cisnadiei Nr. 16, cu cele mai bune orológe de auru si argintu, lantiuri de auru si argintu probate prin oficiulu de puntiare c. reg.

Orológe cilindre de argintu 10, 12, 14, 16 fl. Remontoire cilindre de argintu 15, 18, 20, 22, 24 fl.

Anore de argintu 15, 16, 18, 20, 24 fl. Anore remontoire de argintu 19, 20, 24, 30, 40 fl.

Orológe de auru pentru dame 18, 20, 22, 24, 30, 36, 40, 45, 50, 60, 70, 80, 90, 100 fl.

Remontoire de auru pentru dame 40, 46, 50, 56, 60, 75, 80 fl., 120, 150 fl.

Anore de auru pentru domni 40, 45, 50, 60, 70, 80, 90, 100 fl.

Remontoire anore de auru pentru domni 40, 46, 50, 58, 60, 70, 80, 90, 120 fl.

Lantiuri de auru pentru domni si dómne 24, 26, 28, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 100 fl.

Lantiuri de argintu 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10 fl. Lantiuri de talmi-auru 1 fl. 50 cr. 2, 4, 5, fl.

Orológe de parete remontoire parisiane 14, 15, 16, 18, 20, 24 fl.

Desteptatori parisiane (Wecker) 5.50 cr. 6, 7, 10, 20 fl.

Orológe de Schwarzwald 4, 5, 6, 7, 8, 10 pana la 24 fl.

Orice reparatiri se facu in modululu celu mai conscientiosu. Comande se executédia prin ramburse (Post-Nachnahme.) Pachetarea gratuita. Pretiurile-curente se tramitu la cerere. (108) 8—10